

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מוכבדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום א' ג' כסליו - שבת ט' כסליו תשפ"ג

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית זצ"ל
ומרת הדורה בת שמוחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

מסכת נדרים ל"ג-ל"ט

שבוע פרשת ויצא

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

מודר הנאה.

במשנה לא מבואר מי נדר ומי הדיר, האם מדובר שראובן נדר הנאה או הנאת מאכל משמעון, או ששמעון הדיר את ראובן הנאה ממנו, ובפשטות אין בזה חילוק, ובאמת גם המפרשים לא עמדו על זה, ורק המפרש כתב דחבירו הדירו שלא יהנה ממנו, ובפשטות לא נקט דבר זה משום שיש חילוק בהלכה אם היה להיפך, אלא רק לדוגמא בעלמא.

ומשנה זו איתא גם במגילה [ח' ע"א] וגם שם לא כתב אף אחד מן הראשונים מיהו המדיר, אבל הפני יהושע שם [ד"ה בתוספות בד"ה דריסת] כתב לדקדק מדברי רש"י שמדובר שנדר הוא הנאה מחבירו, עיי"ש שכתב בזה נפקא מינה במהלך הגמרא דידן.

דף ל"ג ע"א

אמר רבי שמעון בן לקיש באומר הנאת מאכלך עלי אימא שלא ילעוס חטיין ויתן על מכתו אמר רבא באומר הנאה המביאה לידי מאכלך עלי.

כתב הרשב"א, דמה שאמר רבא באומר הנאה המביאה לידי מאכל, מסתברא דדוקא אומר, הא סתם המדיר מאכל אינו אסור אלא במאכל בלבד. ואם אמר הנאת מאכל אסור אפילו ללעוס חטים וליתן ע"ג מכתו, הא לא אמר הנאת מאכל מותר ללעוס חטים, ואכתי אינו אסור בכלים שעושין בהם אוכל נפש דלא חשיב לה הנאת מאכל אלא גורם דגורם הוא, וכשאמר הנאה המביאה לידי מאכל נאסר הכל.

ומלשון הרשב"א שכתב דכשאמר הנאה המביאה לידי מאכל נאסר הכל, משמע דאף אסור ללעוס חטים כנ"ל, וכן הביא הר"ן דיש אומרים דבאומר הנאה המביאה לידי מאכל עלי אסור כנ"ל, אולם כתב דבכלל הנאה המביאה לידי מאכל לא משמע נתינת חטים לעוסין ע"ג מכתו, אלא להלכה אם

נדר ממאכל אינו אסור אלא באכילה בלבד ומותר בכל דבר אחר, אמר הנאת מאכלך עלי אסור באכילה ואסור ללעוס חטים על גבי מכתו אבל לשאול ממנו נפה וכברה שרי, אמר הנאה המביאה לידי מאכל עלי אסור באכילה ואסור לשאול נפה וכברה מיהו ללעוס חטיין וליתן על גבי מכתו שרי.

ובשיטה מקובצת כתב בשם הרי"ף דגם בנודר מן המאכל, אף שלא נאסר בנפה וכברה הואיל ולא מאכל ניהו, מכל מקום אפשר כי קערות שאוכל בהם הואיל ואי אפשר לאכול בלא הם ובעת האוכל מתהני בהם כמאכל עצמו חשבינן להו, ולהכי לא קתני להו במתניתין דמילתא דפשיטא היא.

וכתב הר"ן בשם הרמב"ן לפסוק כרבי אליעזר דויתור אסור במודר הנאה, ולכן אסורה דריסת הרגל בחצירו. אמנם הביא את דעת רבינו חננאל ורבינו תם דאין הלכה כרבי אליעזר.

ובשו"ע [יורה דעה סימן רכ"א ס"א] כתב, ראובן שאסר נכסיו על שמעון, או שאסר עצמו מנכסיו שמעון, הנאסר אסור לעבור על שדה האחר אפילו בבקעה בימות החמה שאין בני אדם מקפידים על דריסת רגל שבה; ואסור לשאול ממנו כל כלים שבעולם. ואם לא נדר ממנו אלא מאכל, אינו אסור אלא לאכול משלו. אמר: הנאת מאכלך עלי, אסור לאכול משלו ואסור ללעוס חטים ליתן על גבי מכתו, אבל לשאול ממנו נפה וכברה, מותר. אמר: הנאה המביאה לידי מאכל עלי, אסור לאכול משלו ומותר ללעוס חטים וליתן על גבי מכתו ואסור ליהנות בכל דבר שמשכירין כיוצא בו, ומה שאין משכירין כיוצא בו, מותר אם אין בו שייכות מאכל, אבל אם יש בו שייכות מאכל, כגון נפה וכברה, ואפילו שק להביא בו פירות וחמור להביא עליו פירות וכן סוס לרכוב עליו לבית המשתה וטבעת להראות בו בבית המשתה ולעבור דרך שדהו לבית המשתה, אף על פי שאין משכירין כיוצא בו, אסור. וכן אסור לקנות לו צרכי סעודה. וכן אסור לחמם ידיו בכפר שלו: הגה - קרדום שמבקעים בו עצים לבשל בו מאכל, מקרי הנאה

כולל ומכון ראש פינה:

המביאה לידי מאכל; אבל קרדום שמנכש בו, מותר לשאול לו (ב"י בשם רבינו ירוחם):

וכתב הש"ך [ס"ק ה'] בשם הירושלמי דמותר להשאילו כוסות וקערות ותמחויים שאינן מהנין את המאכל, דהיינו שאינם מועילים לתיקון המאכל, שכבר המאכל נתקן כהלכתו אלא שנותנו לקערות וכוסות ותמחויים. וכן הביאו הב"י כאן.

אמנם במה שפסק בשו"ע שיש איסור בדריסת הרגל, לא התבאר האם כל דריסת רגל אסורה, או דוקא אסור לו לקצר את הדרך על ידי זה, אבל אם אין בזה קיצור דרך מותר. ונחלקו בזה הב"ח ונושאריו כלי השו"ע, דלב"ח האיסור הוא דוקא לקצר את הדרך, ולט"ז ולש"ך אסור אף לעבור שם בלי קיצור דרך. ובאמת כבר קדמם הרי"ף בשיטה מקובצת [ל"ב ע"ב], שכתב מודר הנאה סתם אסור לעבור דרך שדה ודרך חצירו דאית ליה הנאה שמקצר דרכו, ואפילו אין מקצר דרכו נמי אסור כדמשמע בסוף פירקין.

ומה שפסק בשו"ע דאסור לחמם ידיו בכר שלו, מקורו הוא בעיא בירושלמי, והביאו הר"ן [לקמן ל"ה ע"א] והב"י. מיהו ספיקו של הירושלמי הוא בנודר מן הככר אם נדר בסתמא רק מאכילה או מכל הנאה שיש בכר זו, ולכאורה אינו ענין לנודר ממאכל או מהנאה המביאה לידי מאכל. וכן הקשה בש"ך [ס"ק ד'].

בעי רב פפא סוס לרכוב עליו וטבעת ליראות בה מהו מיפסק ומיזל בארעיה מאי.

והוי בעיא דלא איפשיטא, וכבר הבאנו לעיל מהשו"ע שפסק בזה לחומרא, והוא מהרמב"ם [פ"ז מהלכות נדרים ה"ב]. וז"ל, מקום שדרכן שאין משאילין כלים אלא בשכר אסור לשאול ממנו אף כלים שאין עושין בהן אוכל נפש הרי שהיו במקום שאין נוטלין שכר ושאל ממנו כלים שאין עושין בהן אוכל נפש כדי להראות בהן בפני אחרים עד שיהנה מהם או שבקש לעבור בארצו כדי שילך במקום שיהנה בו הרי זה אסור מספק לפיכך אם עבר אינו לוקה:

המודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו.

בגמרא כתובות [ק"ז ע"ב] איתא, תנן התם המודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו ופורע את חובו וכו' בשלמא שוקל לו את שקלו מצוה קעביד דתנן תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות וכו' אלא פורע לו את חובו הא קמשתרשי ליה אמר רב אושעיא הא מני חנן היא דאמר איבד את מעותיו וכו'.

ונחלקו הראשונים בביאור הענין מה ההיתר לשקול את שקלו, דלדעת הרשב"א והר"ן [כאן ובע"ב] הטעם הוא דהוי כמבריא ארי מנכסי חבירו, והוא כדעת חנן הנ"ל שהפורע חובו של אחר נחשב למבריא ארי ואין צריך בעל החוב לפרעו, וחכמים חולקים עליו בזה. ולדעת הרא"ש כאן אינו מטעם הנ"ל אלא מצוה קא עביד ואין דינו כפורע שאר חובותיו,

ומה שאמרו לקמן דדברי חנן הם קאי על פריעת חוב ולא על שקלו, אבל על שוקל את שקלו לא הקשתה הגמרא דהוי מבריא ארי.

אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא ושרי.

דהיינו לא מקרי שההנהו, דרק מנע את הנזק שהיה עתיד לבא, כך כתבו הרא"ש והר"ן. אבל רש"י [ב"ק נ"ח ע"א ד"ה אימא] כתב בענין דשם, האי בעל השדה מבריא ארי מנכסי חבירו הוא, שהציל את בהמת חבירו שלא נחבטה בקרקע ומצוה הוא דעביד ומידי לא לשקול קמ"ל. משמע דעיקר טעם הפטור במבריא ארי הוא משום דהוי מצוה. ולקמן [ל"ד ע"א] בענין השבת אבידה כתב הרשב"א דכשיש בזה מצוה יש לומר שאין דעתו של המדיר לאסור במקום מצוה. ועוד כתב דכיון שהוא מצוה היה מוצא הרבה שיעשו הדבר, ונמצא שלא נהנה ממנו. והר"ן [ל"ט ע"א] כתב דבמקום מצוה יש לומר דהמודר נהנה ממילא. ואפשר באופנים אלו לבאר את דברי רש"י הנ"ל.

דף ל"ג ע"ב

דיהיב ליה על מנת שלא לפרוע.

להרא"ש דכל הדיון בגמרא הוא רק לגבי פורע חובו אתי שפיר, אבל לר"ן דקאי גם על שוקל שקלו קשה מה היישוב. וכתב הר"ן דמשכחת לה כגון שנגנב או אבד, דבכהאי גוונא פטור מלשלם.

ועמד אחד ופרנס את אשתו חנן אמר איבד את מעותיו.

הר"ן הביא את דעת הרשב"א [ד"ה ועמד] דמדובר דפירש שנותן לה מחמת מזונות שחייב לה בעלה, דאז יש לומר שנתן לה בתורת מתנה, אבל פרנס סתם הוי כמו שהלוה לה מעות, והוא גובה ממנה והיא גובה מבעלה, והוכיח כן מן הירושלמי דבסתם לא מכוין למתנה אלא להלוואה.

והר"ן נחלק עליו, וכתב דאף דמוכח דהמהנה את חבירו סתם לאו לשם מתנה קא מכוון אפילו הכי המפרנס את אשת חבירו סתם לחנן הניח מעותיו על קרן הצבי, משום דנהי דלאו בתורת מתנה נתן, אבל מכל מקום יש לומר דמסתמא על דעת הבעל ירד דהרי הוא יודע שאין לאשה זו נכסים שיהא נפרע מהן אלא מבעלה, ולא העלה על דעתו לומר שתתחייב היא בהן כדי שתוכל לגבות מבעלה ולהגבותו, דלאו כולהו אינשי דינא גמירי אלא סתמא אדעתא דבעל נחית, ומש"ה נהי דלאו בתורת מתנה קעביד, ולכן הניח מעותיו על קרן הצבי.

ועיין בכתובות [ק"ח ע"א] שהבאנו את השיטות בזה, עיי"ש כי שם הוא מקומו.

וכתב הר"ן להלכה דקיי"ל כחנן, הלכך פורע חובו של חבירו הניח מעותיו על קרן הצבי, ואפילו בבעל חוב דוחק שאי אפשר לומר טעמו של חנן דהוי מבריא ארי, דמכל מקום יכול לומר הייתי מפייסו והיה מוחל לי.

לו, אסורה לו. מת ונפלו לו בירושה, או שנתנה לאחר והוא נתנה לו מותרת לו, שלא אמר אלא ככרי, ועתה אינה שלו.

לאפוקי דאי אומניה עלה.

הרא"ש הביא את פירוש רבינו יונה דהיינו דלענין זה חל האיסור, שאסור להזמין עליה, הואיל ומיד כשהזמין הוא נהנה במה שהוא מכבדו ורוצה להאכילו אף על פי שעדיין לא אכל.

והמאירי הביא בשם גדולי הרבנים שפירשו שאם הזמין ראובן את שמעון לסעוד עמו אינו יכול לאסור עליו עוד חלקו מאותה סעודה מפני שכבר זכה. וגדולי הרבנים האלו הם הרא"ש והרשב"א. והמאירי כתב דבברים מתמיהים הם ובמחילה מהם אין ראוי לסמוך עליהם, ושאל גאוני הראשונים כתבו דאומניה עליה וליתסר משום דלא דמי למתנה שהמוזמן משל מדיר הוא בא לאכול. ושיטה זו היא שיטת הר"ן בסוגיין וכמו כן כתב הריטב"א.

ויש בזה נפקא מינה להלכה, האם יכול אורח ליטול המנה שניתנה לו ולקדש בזה אשה באותו הבית [כי אם נטל ויצא יש לומר שגם בעל הבית גמר והקנה לו]. ובאמת מצאנו בזה מחלוקת, דכן כתב הרמ"א [שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן כ"ח סעיף י"ז], אורח שיושב אצל בעה"ב, ונוטל חלקו וקידש בו, הוא מקודשת. אמנם הט"ז שם [ס"ק ל"ד] כתב, תמוה לי מאד האי פסקא דהא אין האורחים רשאים ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעה"ב אלא אם כן נטלו רשות מבעה"ב, ואם כן כ"ש שלא ליתן לאחרים שלא ברשות בעה"ב ואמאי יכול לקדש בזה ועל כן נראה דאין כאן קידושין ודאי אלא ספק כן נראה לי ברור. ע"כ.

ובטעם שיטה זו שאין האורח זוכה במה שנתנו לפניו, אפשר לומר דאין דעת הבית לזכות לו, ואפשר לומר לאידך גיסא שהאורח אינו מתכוין לקנות ולא עושה מעשה קנין, אבל מצד בעל הבית אין קפידא. ובאחרונים כתבו ליישב דברי הרמ"א עם דברי הראשונים הנ"ל דסבירא ליה להרמ"א דטעם מה שאינו זוכה הוא מפני שאין בדעתו לזכות, אבל כאן שנטל ונתן גילה בדעתו שרוצה לזכות. עיין קובץ שיעורים [פסחים אות קל"א].

דף ל"ה ע"א

בעא מיניה רבא מרב נחמן יש מעילה בקונמות או לא.

מצאנו בזה כמה שיטות בביאור ספיקו של רבא. שיטת הרא"ש [בפירושו על המשנה ל"ג ע"א] שדין קונם כדין הקדש לגמרי, שלכן אסור ליטול שכר שנאסר בהנאה ולחשליכו לים המלח, דנמצא מאבד ממונ הקדש. וכן התוספות [ל"ד ע"ב ד"ה היתה] נקטו בפשיטות דדין קונם כדין הקדש, ובודאי יש בו מעילה, שכן פירשו דמימרא דרבא במקדיש ככר של הקדש היינו בקונם. ולשיטה זו אי אפשר לומר דנסתפק אם יש

וכתב עוד הר"ן, דמסתבר דאפילו היה משכון על החוב הפסיד מעותיו. ולפי זה יכול לפרוע חובו אפילו היה עליו משכון, וכן פסק בשו"ע [יורה דעה סימן רכ"א ס"ב], המודר הנאה מחבירו, יכול לפרוע חובו. ואפילו אם היה לו משכון ביד המלוה ופרע זה בשבילו ונטל המשכון, צריך להחזירו ללוה הנאסר (דעת רש"י וריב"ש ורמב"ם). ע"כ.

פרוטה דרב יוסף לא שכית.

ולכן לא הוי בכלל איסור הנאה. והמפרש פירש דלא שכית, היינו שלא שכח שבגלל אותה מצוה שעוסק בה ימנע מלתת פרוטה לעני. אבל הר"ן והראשונים פירשו דלא שכח שבדיוק באותו זמן שעוסק באבידה יזדמן לו עני, ולא לא מקרי הנאה.

דף ל"ד ע"א

פליגי בה רבי אמי ורבי אסי חד אמר לא שנו אלא בשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר וכו' וחד אמר אפילו נכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה מותר וכו'.

ולהלכה פסק הרמב"ם [הלכות נדרים פרק ז' הלכה א'], שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהן על חבירו בין בנדר בין בשבועה הרי אלו מותרין להחזיר אבידה זה לזה מפני שהוא מצוה, ובמקום שדרכן שנוטל שכר המחזיר את האבידה יפול השכר להקדש, שאם יטול שכר נמצא נהנה ואם לא יטול נמצא מהנה. וכן פסק בשו"ע [יורה דעה סימן רכ"א ס"ג].

דף ל"ד ע"ב

אמר רבא היתה לפניו ככר של הפקר ואמר ככר זה הקדש.

כתב הרשב"א דנראה דמדובר כשהיה הככר תוך ארבע אמותיו וארבע אמות קונות לו, ולפיכך הקדש תופס בה אפילו קודם שנטלה, הא לאו הכי אין הקדש תופס בה ואפילו נטלה לבסוף, דבשעת הקדש בעינן ביתו שלו. ופרושים אחרים ראיתי ולא נראו לי. וכן כתבו הרא"ש והר"ן.

והרא"ש הביא את דעת רבי אליעזר ממי"ץ בשם ה"ר יצחק דבאמת היתה הככר רחוקה ממנו אבל אין שם אדם שיכול לזכות בה אלא הוא, ואמר לכשאזכה בה תהיה הקדש, דאז חל ההקדש כיון דבידו לזכות בה.

בעא מיניה רב חייא בר אבין מרבא ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו ככרי אמר לו כי איתיה ברשותיה הוא דאסור או דלמא עליך אמר ליה עילויה שויתיה הקדש.

וכתב הרשב"א, והא דקא בעי בנתנה לו במתנה, מסתברא דהוא הדין והוא הטעם בלקחה ממנו, דכל שבאה לו מיד המדיר הרי זה אסור, דעליך אמר והו"ל למימר נתנה לו או מכרה לו מהו.

ולהלכה פסק בשו"ע [יורה דעה הלכות נדרים סימן רט"ז סעיף ח'], אמר ככרי זה אסורה עליך, אפילו נתנה לו במתנה או מכרה

אבל לא ילמדנו מקרא.

לקמן [ל"ז ע"א] מבואר דבאמת אין חילוק בין מקרא למדרש, דמצד ההנאה לא אמרינן שמהנהו בעצם הלימוד, דמצוות לאו ליהנות נתנו, והחילוק הוא דעל מקרא נוטלים שכר ולא על מדרש.

הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו וכו'.

להר"ן כבר איפשיטא הבעיא בקידושין [כ"ג ע"ב], וכאן רק רצה לפשוט גם ממשנה או ברייתא. וכתב החתם סופר בכוונת תוספות ביומא [י"ט ע"א] דאף דאיפשיטא הבעיא, מכל מקום אכתי מיבעיא דעדיין אפשר שגם קצת כח שליח דידן נמי הוה, ונפקא מיניה למודר הנאה, וזה הוא איבעיא דשמעתין ולא אפשיטא. וכתב דלשיטת תוספות הנ"ל לא אפשיטא האיבעיא והיה לנו להחמיר במודר הנאה. והרמב"ם פסק לקולא, דז"ל [הלכות נדרים פרק ו' הלכה ה'], היה שמעון כהן הרי הוא מותר להקריב קרבנות ראובן, שהכהנים שלוחי שמים הם ואינם שלוחי בעל הקרבן

והחתם סופר כתב לבאר על פי הנ"ל נבואת מלאכי [הפטרות תולדות] והבאתם גזול ואת הפסח וגו', הקריבהו נא לפחתך וגו', אליכם המצוה הזאת הכהנים וגו', בריתי היתה אתו החיים והשלום וגו', ורבים השיב מעון וגו', כי מלאך ה' צבאות הוא. יש לפרש דבמה שהביאו הפיסח מה שאין ראוי להקריב אפילו לפחה, היינו משום שהם סבירא להו כהנים שלוחי דידן, ואין מגיע להי"ת אלא בשעת הקרבה נתח טוב וירך, ואז אינו ניכר אי היה בעל מום או תם, וגם לשר ופחה מכבדין כיוצא בו, וכן גזול כיון שאינו מגיע לגבוה עד אחר כל המעשים אם כן כבר קנאו הוא על ידי שינוי מעשה על ידי שחיטה והפשטה וניתוח, אך האמת אינו כן כי הכהנים שלוחי דרחמנא נינהו לקבל קרבנותיו מידינו נמצא מביא גזול קודם שינוי מעשה ונותנו לשלוחו של הקב"ה, וכן מביא פיסח וחולה לשלוחו של הקב"ה, ולברר להם זה על דרך הסברא שהרי אהרן הכהן בריתי היתה אתו וגו' ורבים השיב מעון והיה גדול וחשוב, היתכן שיהיה הוא שלוחנו, יציבא בארעא וגיוורא בשמי שמיא, אלא על כרחך מלאך ה' צ-באות הוא, פירוש מלאך ושליח של ה' צ-באות הוא ולא שלוחנו, ומעתה הקריבהו נא לפחתך כנ"ל:

משמשות במוך.

י"א דהיינו מותרות וי"א דהיינו חייבות, ועיקר הסוגיא היא ביבמות [י"ב ע"ב], עיי"ש.

דף ל"ז ע"א

הכהנים שפגלו במקדש.

עיקר הסוגיא היא בגיטין [נ"ג ע"א-נ"ד ע"ב] בסוגיא דהיזק שאינו ניכר.

מעילה, אלא רק אם צריך לשלם קרן וחומש להקדש. והר"ן לא הזכיר קרן וחומש, רק נסתפק אם יש קרבן אשם או לא, משמע דהסתפק האם הוא ממש כהקדש או לא.

ולהלכה כתב הר"ן דיש מעילה בקונמות, אך הסתפק אם דמעל בקונמות אי מישתרי ההוא קונם לבתר דמעיל כהקדש שיוצא לחולין ע"י מעילה. אמנם כל ספק זה הוא רק להר"ן דנסתפק אם יש בכהאי גוונא דין הקדש כלל, אבל להרא"ש והתוספות דדינו כדין הקדש ממש לכאורה פשוט שיוצא לחולין כדין הקדש.

ובנידון זה יש הרחבת דיבור באחרונים, ובקצירת האומר, דמצאנו שני סוגי קונם, קונם פרטי על עצמו וקונם שאוסר על כל העולם, והוי ממש כהקדש שאינו אסור על אדם פרטי אלא על כל העולם, ודעת המנחת חינוך [מצוה קכ"ז ס"ק י"ד] דכמו דפשוט שאין פדיון לקונם פרטי הוא הדין שלא שייך להוציאו לחולין על יד שימוש, וכל ספיקו של הר"ן הוא דוקא בקונם כללי. ובקובץ הערות [על יבמות סימן נ"ה אות ח'] כתב דהספק בכל סוגי הקונמות, דמספקא ליה דהואיל ולא חל קדושה רק מחמת נדר לא שייך בו הוצאה לולין על ידי מעילה. והקדש אורה פירש לאידך גיסא, דבקונם כללי שיש לו פדיון [כמו שפסק הר"ן כרבי מאיר] בודאי דינו כהקדש לגמרי לענין זה, וכל ספיקו הוא רק לענין קונם פרטי, דאפשר דאינו לגמרי כהקדש הואיל ואינו אסור על כל העולם.

אמנם אכתי צריך לבאר שיטת הרא"ש והתוספות מה מקום להסתפק לענין קרן וחומש, דמאי שנא משאר הקדש.

והביאור הפשוט הוא דאף שדינו כהקדש יש לומר דהוא לענין שחומרת האיסור היא כחומרת הקדש, בין אסר על עצמו בין אסור על כל העולם, מכל מקום יש לומר שאין זה שייך לענין תשלומין, שאין כאן באמת ממון הקדש שיחשב עליו כגזול את ההקדש שחייב עליו קרן וחומש, וכך כתבו באחרונים.

והרמב"ם [הלכות מעילה פרק ד' הלכה ט'] פסק, יש מעילה בנדרים, כיצד האומר ככר זו עלי קרבן או הקדש ואכלה מעל אף על פי שהיא מותרת לאחרים, לפיכך אין לה פדיון שהרי אינה קודש אלא לזה בלבד, אמר ככר זו קודש או קרבן ואכלה בין הוא בין אחר מעל לפיכך יש לה פדיון, היתה לפניו ככר של הפקר ואמר ככר זו הקדש נטלה על מנת לאכלה מעל לפי כולה, על מנת להורישא מעל לפי טובת הנייה שבה.

דף ל"ה ע"ב

ומלמדו מדרש הלכות ואגדות.

והטעם בזה כבר נתבאר לעיל בעניינים אחרים, דהואיל ומצוה הוא לא נתכוין הנודר לכך, כך כתב הרשב"א לעיל [ל"ד ע"א ד"ה ומיהו], או דאדעתיה דנפשיה קעביד, דהמקיים מצוה דעתו על עצמו ולא על הנאת חבריו. והר"ן [ל"ז ע"א] כתב דהוא משום שמצוות לאו ליהנות נתנו.

דף ל"ו ע"ב

איבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעתו או לא מי אמרינן כיון דזכות הוא לו לא צריך דעת או דלמא מצוה דיליה היא וניחא ליה למיעבדיה.

כתב הרשב"א, קשה, והא שליחות לאו מדין דניחא ליה או לא ניחא ליה, אלא גזירת הכתוב היא דמה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם. ותיקן, די"ל דתורם משלו על חברו שאני, דלא בעינן שלוחו לדעתו אלא בתורם משל בעל הכרי על בעל הכרי, אבל בתורם משלו על בעל הכרי כיון שאינו של בעל הכרי לא בעינן שליחותו ממש, ואין הדבר תלוי אלא אי זכות לו וזכין לו לאדם שלא בפניו או לאו זכות לו דמצוה דנפשיה עדיף ליה, כנ"ל.

ולהלכה פסק הרמב"ם [הלכות תרומות פרק ד' הלכה ב'], חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה, החרש, והשוטה, והקטן, והעכו"ם שתרם את של ישראל ואפילו ברשותו, והתורם את שאינו שלו שלא ברשות הבעלים, אבל התורם משלו על של אחרים הרי זו תרומה ותיקן פירותיהם, וטובת הנאה שלו שנותנה לכל כהן שירצה.

באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום.

וכאן די בגילוי דעת דניחא ליה, ולענין מודר הנאה לא חשיב מהנה כיון דלא משוי ליה אידך שליח בהדיא. וכתב הר"ן דהוא דוקא באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום, אבל אי אמר כל השומע קולי יתרום שליחות מעליא הוי ואסור במודר הנאה. ואם אמר כל התורם אינו מפסיד אפשר דאפילו לגבי תרומה לא מהני, דלאו לישנא מעליא הוא כשיבא ויתרום.

והרמב"ם [הלכות נדרים פרק ו' הלכה ו'] פסק, ותורם שמעון תרומת ראובן ומפריש לו מעשרותיו מדעתו, כיצד מדעתו כגון שאמר ראובן כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום, אבל לא יאמר לשמעון לתרום לו שהרי עושה אותו שליח וזה הנייה לו.

ובכלל כל הדברים האסורים והמותרים למודר הנאה, כתב הרשב"א [ל"ד ע"א], וכלל דהני מילי, המודר את חברו יכול לגרום לו הנאה והוא שלא תבא ההנאה ממש מזה לזה, והיינו פורע את חובו ושוקל לו את שקלו, וכן היה לו ביתו לבנות וגדרו לגדור שדהו לקצור, הולך אצל פועלים ואומר להם פלוני מודר הנאה ממני איני יודע מה לעשות הן עושין עמו ובאין ונוטלין מזה, ובלבד שלא יאמר להם שיעשו עמו והוא פורע, וכן לא יאמר הלוהו ואני פורע, ולא יאמר כל השומע קולי יזון, אבל יכול הוא לומר כל הזן אינו מפסיד, שמראה עצמו כנהנה במי שמהנהו ומראה עצמו שיש בדעתו לפרוע ולא מתחייב ממש ושאינו עושה שליח. ואם יש מצוה בדבר כגון מלמדו משנה הלכות ואגדות וא"נ מבקרו בחליו, אע"פ שמגיע הנאה למלוה בביקורו מותר, ואף מחזיר לו אבידתו אע"פ שההנאה באה מזה לזה ממש, משום דלא חשבינן ליה כמתעסק בדנפשיה ונמצא זה נהנה ממילא. ועוד דלא חשבינן

ליה כמהנה דכיון שיש מצוה בדבר הרבה אנשים יש שיחזירו ואם לא יחזיר זה יבא אחר ויחזיר, ואם לא ילמדנו זה יבא אחר וילמד, ואפילו בשוה אומר להחזיר או ללמדו לא אסרינן משום דשליחותיה קא עביד, משום דלא חשבינן ליה במקום מצוה בשליחותיה אלא במה שצריך דעת כתרומה, אבל במה שאין צריך דעת לאו בשליחותיה קא עביד אלא מדעתא דנפשיה קא עביד. אבל היכא שצריך דעת, אע"פ שיש מצוה בדבר ובמצוה קא עסיק אפילו הכי אסור, משום דשליחותיה קא עביד ושליחותיה לאו מצוה היא ונמצא מהנהו. ושלא במקום מצוה כל שליחות אסור, דהא מהנהו כשעושה או כשהולך בשליחותו:

וכתב עוד הרשב"א, מיהו קשיא לי היו מהלכין במדבר ואין לו מה יאכל דתנן נותן לאחר משום מתנה ואם אין שם אחר מניח על הסלע, למה ליה כולי האי, ליתן ליה מיד ליד, דמאי שנא ממבקר בחליו דהא מהנהו ממש ואפילו הכי במקום מצוה שרי. וכתב, די"ל דטעמא דכל הני דאמרינן דבמקום מצוה שרי ושלא במקום מצוה אסור, לאו משום מצוה הוא, דנדרים חלין הם על דבר מצוה, ואפילו שבועה בכי האי גוונא אסור דהא כולל מצוה ורשות הוא וכולל חיילא שבועה עליה. אלא טעמא דמלתא משום דמסתמא במקום מצוה דנפשיה לא אדריה.

דף ל"ז ע"א

רב אמר שכר שימור ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים.

להר"ן הנפקא מינה בינייהו אם יכול מעיקר הדין ליטול שכר על לימוד מקרא לגדול, דלסברא דשכר שימור לא יכול ליטול, דגדול לא בעי שימור, אבל מצד הסברא דפיסוק טעמים יכול ליטול שכר גם מגדול.

ובשולחן ערוך [יורה דעה הלכות סימן רמ"ו סעיף ה'] פסק, מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב בשכר, מותר ללמד בשכר, אבל תורה שבע"פ אסור ללמד בשכר. לא מצא מי שילמדנו בחנם, ילמוד בשכר. ואף על פי שהוצרך ללמוד בשכר, לא יאמר: כשם שלמדתי בשכר כך אלמד בשכר, אלא ילמד לאחרים בחנם. ומה שנהגו האידנא ללמד הכל בשכר, אם אין לו במה להתפרנס, שרי, ואפילו יש לו, אם הוא שכר בטלה דמוכח, שמניח כל עסקיו ומשאז ומתנו, שרי. (וכל חידושי סופרים, דהיינו מה שנתקן מדרבנן, מותר ליטול שכר ללמדו). (הגהות מיימוני פ"א).

ולענין נדר פסק שם [סימן רכ"א סעיף ב'] פסק, המודר הנאה מחבירו, יכול לפרוע חובו וכו'. ואסור ללמדו מקרא, כיון שמותר ליטול שכר עליה והוא מלמדו חנם נמצא שמהנהו; אבל מלמדו מדרש הלכות ואגדות, והוא שלא יאמר הנאסר לאוסר שילמדנו. והאידנא שמותר ליטול שכר אף על המדרש, הכל אסור. אבל ללמד את בנו, אפילו מקרא, מותר.

והבלעה מישראל שרי.

וכן פסק ההלכה בשו"ע [אורח חיים סימן ש"ו סעיף ה'] השוכר את הפועל לשמור זרעים או ד"א אינו נותן לו שכר שבת, לפיכך אין אחריות שבת עליו; היה שכיר שבת, שכיר חודש, שכיר שנה, שכיר שבוע, נותן לו שכר שבת, לפיכך אחריות שבת עליו. ולא יאמר: תן לי של שבת, אלא אומר: תן לי שכר השבוע או החודש. (ואם שכרו לחודש והתנה לשלם לו כל יום כך וכך, מקרי שכיר יום) (ר"ן ס"פ אע"פ) או יאמר לו: תן לי שכר עשרה ימים:

דף ל"ז ע"ב

בנות מי קא בעיין שימור.

מלשון המשנה והגמרא משמע להדיא ששייך תלמוד תורה בנשים, אמנם במשנה יש שלא גרסו בנותיו, אמנם היא מחלוקת בסוטה (כ"ע"א) שלדעת בן עזאי חייב אדם ללמד בתו תורה, ולדעת רבי אליעזר הרי הוא כמלמדה תפלות.

והרמב"ם [הלכות תלמוד תורה פרק א' הלכה י"ג] פסק, אשה שלמדה תורה יש לה שכר אבל אינו כשכר האיש, מפני שלא נצטווה, וכל העושה דבר שאינו מצווה עליו לעשותו אין שכרו כשכר המצווה שעשה אלא פחות ממנו, ואף על פי שיש לה שכר צו חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה, מפני שרוב הנשים אין דעתם מכוונת להתלמד אלא הן מוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן, אמרו חכמים כל המלמד את בתו תורה כאילו למדה תפלות, במה דברים אמורים בתורה שבעל פה אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה ואם למדה אינו כמלמדה תפלות.

וכן פסק בשולחן ערוך [יורה דעה סימן רמ"ז סעיף ו'] כדעת הרמב"ם, והוסיף שם ברמ"א דמ"מ חייבת האשה ללמוד דינים השייכים לאשה.

והט"ז [ס"ק ד'] כתב שם דמה שמותר ללמד תורה שבכתב מקורו הוא ממצות הקהל, דאיתא שם הקהל את העם האנשים והנשים, והמלך היה לומד ספר משנה תורה. והקשה הט"ז דאם כן אפילו לכתחלה שרי כמו התם, ותירץ דהתם לא דרש המלך כי אם פשוטי הדברים וזה באמת מותר אף לדין לכתחלה כמו שהוא המנהג בכל יום, מה שאין כן בלימוד פירוש דברי תורה דרך התחכמות והבנה אסרו לכתחלה, וזה מובן בלשון התלמוד אנשים ללמוד והנשים לשמוע, דהיינו שהנשים לא ישימו לב רק בפשוטי הדברים לשמוע אותן אבל לא בחלק הלימוד כמו שזכרנו.

אמר רבי יצחק מקרא סופרים ועיטור סופרים וכו' הלכה למשה מסיני.

כתב הבן יהוידע, פירוש, לעולם כך נכתב בספר תורה אשר כתב משה רבינו ע"ה מפי שכינה, ולא שהיה אחר כך שינוי אצל הסופרים המעתיקים, ונאמר למשה רבינו ע"ה בסיני כי תיבות אלו של אחר תעבורו ואחר תלך וכיוצא, לא נכתבו

לדרשה אלא נכתבו לייפות הלשון הנקרא עטור סופרים, וכן הכלל של מקרא סופרים וקרי וכתוב הכל נאמר כך למשה רבינו ע"ה בסיני, ולא שנעשה השינוי הזה אח"כ אצל הסופרים המעתיקים, וכן הענין במקראות נביאים וכתובים, כך גילו לנו הנביאים אשר כתבום:

דף ל"ח ע"א

לא נתנה תורה אלא למשה ולזרעו.

כתב בשיטה מקובצת בשם הרי"ף, מאד קשה הדבר לפרש אותו כפשוטו כי ודאי לא נברא העולם אלא כדי שיקבלו ישראל התורה, וכל הפסוקים שכתובים על מתן תורה מפורשים באר היטב כי כונת ה' לא היתה אלא כדי ליתן תורה לישראל. אלא כך נראה לפרש, כי דעת רבי יוסי בר חנינא היא בתחילת דבריו כמו שפירש בסוף, לפלפולא בעלמא, כלומר להבין הדברים הסודיים וטעמי התורה המכוסים והעמוקים עמוק עמוק מי ימצאם, לא נתנו להבין ולרדת בסוף עומקם אלא למשה, שהיתה מעלתו גדולה ממעלת כל בריה, והפשיט צורתו מן החומר והשיג השגה גדולה שאין למעלה הימנה, ולזרעו אחריו אף על פי שלא הגיעו למעלתו, בזכותו נתן להם כמו מתנה הניתן לאדם. אבל פשטי המצות והאזהרות הצריכות להמון נתנו להבין להמון, שאם לא יבינו איך יעשו, והתורה לכולם נתנה. ורב חסדא הבין כי דעת רבי יוסי ברבי חנינא היה, כי אף על פי שנתנה התורה לכל ישראל לא נתן להבין פשטי החוקים ולסמוך על דעתם בהכנת המצות והאזהרות אלא אם כן יבאר להם משה בעת העשייה כזה תעשו, ומטעם זה אומר זרעו הבאים אחריו כגון הכהנים והלוויים שהיו כלם זרע אחד ושבת אחד, ולפי שהיה גדול השבט נקראו כלם זרעו. ועל זה היתה השקלא והטריא ביניהם, והמסקנא שהוא לפלפולא בעלמא. דהיינו דעתה גילה לו כי עיקר דבריו דרבי יוסי בר חנינא לא היה על לימוד המצוות והחוקים והמשפטים, כי בלי ספק מאת השם נצטוו משה ללמדם בסיני ולאחר סיני עד שידעו כלם המצות המעשיות והחוקים והמשפטים והאזהרות שצריכין לזהר מהן עד שיהיה כשלחן ערוך לפניהם. ודעת רבי יוסי בר חנינא לא היתה אלא בסודות התורה וטעמיה והבנת דבר מתוך דבר שנקרא פלפול, כי אף על פי שהשם לא ציוה לו לגלות להם דברים אלו כי אינן נתנין לגלות אלא לשרידים אשר ה' קורא, וכתוב כבשים ללבושין, דברים שהם כבשוננו של עולם יהיו תחת ידיך, אפילו הכי משה לא רצה ליטול עטרה זו לעצמו וגילה להם בטובת עין לראויין לגלות הדברים ההם שהם פינות התורה וסודותיה.

ובבן יהוידע כתב, הנה המאמר הזה כפי הביאורים שראיתי מבארים בו, אינו מתיישב על פי השכל, וכמה דקדוקים יש להעיר בו על פי הביאורים אשר ביארוהו, וכן כמה דקדוקים יש לדקדק בשקלא וטריא דתלמודא, ולא אאריך להציעם כי גלויים הם לכל קורא ישר ומשכיל. ונ"ל בס"ד כונת המאמר, דסבירא ליה לרבי יוסי ברבי חנינא דלימוד המקרא של התורה

ה', הוא יקים אותו ברוח הנבואה, אע"פ שאינו עושה הכנה לעצמו בכונות ויחודים, כאשר היה לי.

ואם תאמר א"כ איך זכו כל ישראל בהר סיני לנבואה שדבר ה' עמהם פנים בפנים למקטנם ועד גדלם, ובודאי לא היו כולם שלמים בארבעה מדרגות הנזכרות, הנה מתן תורה שאני, שעשה הקב"ה כן לתיקון העולם, כדי שיתוודע אמיתות הנבואה של משה רבינו עליו השלום אשר נותן הקב"ה כל המצוות על ידו בלא אות ומופת, אלא כל אחד ואחד מישראל ישמע באזניו דבר ה' שאמר להם משה הוא נביא ושלוחי, כל אשר יגיד לכם הוא אמת, ותאמינו בו כאלו שמעתם ממני, כי לכן אין נביא רשאי לחדש דבר אחרי משה רבינו עליו השלום, ונמצא דבר זה שנעשה לישראל הוא צורך, כי בזה נעשה יסוד קיים ואמיץ לאמיתות התורה עד סוף כל הדורות. ועוד נ"ל גם שם עשה משה רבינו ע"ה הכנה לכולם בשלשת ימים קודם מעמד הר סיני, כמו שאמר לו הקב"ה [שמות י"ט] וקדשתם היום ומחר, וכן אמר [שם שם ט"ו] היו נכונים לשלשת ימים:

גדול הנאמר בשמואל ממה שנאמר במשה.

כתב הבן יהוידע, נ"ל ודאי גם משה רבינו עליו השלום נזהר בדבר זה שלא ליקח אפילו ברצון, אך מרוב ענוה שלו לא סיים השבח כולו על עצמו, שלא אמר ולא רצותי אותם, ולכן דק רבא לומר גדול הנאמר בשמואל ממה שנאמר במשה ולא אמר גדול שמואל ממשה, דבאמת גם במשה רבינו עליו השלום הוה חסידות זו של הרצון ולא נאמרה בדבריו:

ארי מרי גיתי אנא.

פירש מהרש"א ז"ל אע"ג דבאמת היה נביא, כונתו לומר לא נביא שקר אנכי. ועדיין צריך להבין איך אומר הפסוק לא נביא אנכי בסתם, דמשמע נביא אמת. ונ"ל בס"ד יש עושה עצמו נביא בשקר מסיבת הנאת ממון, שרוצה להתעשר מן המתנות ודורות שדרכם להביא לנביא, והב' בשביל הנאת הכבוד, אך סיבת הכבוד תהיה על הרוב אם הוא בן נביא אמת, שהיה מתכבד בחיי אביו מכח כבוד אביו, ואם הוא אינו ממלא מקום אביו בנביאות ימנע ממנו הכבוד, ודא קשיא ליה טובא, ולכך הוא עושה עצמו נביא בשקר כדי שיכבדוהו. והנה כאן בדבריו יש קושיא, דאמר לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, תרתי אנכי למה לי, וסגי לומר לא נביא ובן נביא אנכי, אמנם הוא כונתו לומר לא נביא שקר אנכי, יען כי נביא אמת נעשה נביא מן השמים, כמו שנאמר [דברים י"ח ט"ו] נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלקיך, כי מן השמים נעשה נביא, אבל נביא השקר הוא עושה עצמו, לכך דקדק לומר לא נביא אנכי, כלומר אין אני נביא בשקר, שאנכי עשיתי עצמי נביא בשביל הנאת ממון להרויח, וגם לא בן נביא אנכי, דעל כן עשיתי עצמי עתה נביא בשקר בשביל הכבוד, יען כי בוקר אנכי דעשיר גדול אני, ואין אני צריך לא לממון ולא לכבוד, דהעשיר יש לו ממון, וגם יש לו כבוד העולה על כל כבוד

לא ניתן אלא למשה רבינו עליו השלום וזרעו, שהוא ילמוד הכתובים של תורה שבכתב בדקדוק שלהם, כאשר מסרם השי"ת למשה רבינו עליו השלום בכתבת ספר תורה, שהיה אומר לו וכותב מתחלת בראשית עד הסוף, אבל לישראל לא ימסור להם ספר תורה ללמוד, אלא יהיה מצוה להם ככל מצוות הכתובים בתורה בעל פה, והם ימסרו לדור שאחריהם ולזרעם גם בעל פה, שזו היא הנקראת תורה שבע"פ. ולזה אמר מה פסולתן שלך אף כתיבתן שלך, דהיינו הספר תורה אשר כתבת יהיה לך, דרך אתה וזרעך תלמדו בו, ומשה רבינו עליו השלום נהג טובת עין ונתן כתיבת התורה לישראל, שהם ילמדו בספר תורה כאשר הוא לומד בו, והטעם כי אמר כל ישראל הם תלמידי ונחשבים זרעי, וכיון שאמר לי הקב"ה לי ולזרעי, א"כ יש לי רשות ליתן זה הכח לישראל גם כן, ועליו נאמר טוב עין הוא יבורך, רצה לומר משה הנקרא טוב, דכתיב [שמות ב' ב'] ותרא אותו כי טוב הוא, שילדתו אמו בת ק"ל שנה כמנין עי"ן, הוא יבורך כי נתן מלחמו, הוא חלק שנתן לו הקב"ה בתורה שנקראת לחם, לדל אלו ישראל שהיו דלים מזה החלק.

וסוף דבר תירץ אלא פלפולא בעלמא, וכיון דנקיט אלא שמע מינה דחה דברי רבי יוסי ברבי חנינא. אך י"ל דלא נדחו דבריו, והכי קאמר ריב"ח, לא נתנה בסוג מתנה שניתנת בעין יפה אלא למשה, כיון דניתנה לו בעין יפה זכה לפלפול, ואח"כ נתן שפע השגה זו של פלפול לישראל גם כן, ולכך זכה עתניאל בן קנז לברר אותם הלכות שנשכחו ע"י הפלפול שלו:

אלא על גבור עשיר וחכם ועניו.

צריך להבין מה ענין גבור ועשיר לנבואה. וכתב הבן יהוידע, ונ"ל דודאי אין יתרון הגבורה והעושר שייך לנבואה, אך העיקר שצריך להיות עניו, אמנם אם יהיה תש כח ועני אין כל כך רבותא בענוה שלו, אבל אם הוא גבור ועשיר, דכפי הטבע יתהלל הגבור בגבורתו והעשיר בעשרו, ועם כל זה הוא עניו, יש יתרון גדול לענוה שלו, דאז ראוי שישירה הקב"ה שכינתו עליו בעבור ענוה הנמצאת בו:

ברם מקשים, והלא נמצא אנשים שלא היו שלמים בכל ד' מדרגות אלו, וזכו לנבואה ורוח הקודש. ונ"ל בס"ד, דכאן איירי בהיכא דזוכה לנבואה בלתי שיעשה הוא הכנה לכך ע"י שמות ויחודים, וכמו שכתב מורנו הרב חיים ויטל ז"ל בשער קדושה, בענין הנביאים שיש להם כונות ויחודים שיעשו אותם כדי שיהיו מוכנים להשראת הנבואה, ולכן נקראו בני הנביאים ותרגם יונתן תלמידי דנביאיא, ע"ש, וכאן קאמר אין הקב"ה משרה שכינתו מאיליו אפילו אין האדם עושה הכנה לעצמו בכך ע"י כונות שמות ויחודים, אלא אם כן הוא שלם בארבעה מדרגות אלו, ונודע כי משה רבינו עליו השלום זכה לנבואה בסנה בלתי הכנה, ולכן אמר משה רבינו עליו השלום [דברים י"ח ט"ו] נביא מקרבך כמוני יקים לך ה', כלומר אם הוא כמוני שלם בארבעה מדרגות, אז יקים לך

שבועולם, כמו שאומרים העולם כסף מטהר ממזרים, ויש לי כבוד גדול בעבור עושרי:

שנתן שכרה של הספינה כולה.

כתב הבן יהוידע, צריך לדעת למה הוצרך ליתן שכר כולה, ונראה כי רצה שתלך במהרה, ודרך בעלי הספינות להתעכב איזה ימים כדי שיבואו להם בני אדם יותר ומשאות יותר, וגם דרכם להתעכב כנגד הכפרים כדי שיקחו משם בני אדם ומשאות להרבות שכר הספינה, לכך נתן שכר כולה כדי שילכו מהרה, וגם לא יתעכבו בכפרים. ועוד נראה, מן השמים היה הדבר הזה, שעלה בדעתו לשכור כל הספינה, דשכירות חשיב ממכר, ואז תחול הגזרה עליה בשבילו, כאלו כולה שלו:

היה משה לומד תורה ומשכחה עד שנתנה לו במתנה.

כתב הבן יהוידע, נראה לי בס"ד דיליף לה מדכתיב ככלותו לדבר אתו, ולא צריך לומר אתו, אלא הוה ליה למימר ככלותי לדברו, כמו שנאמר [בראשית ל"ד ד'] ולא יכלו דברו לשלום, על כרחך הכי קאמר ויתן במתנה ככלותו לדבר, ועל ידי כך כל מה שלמד נשאר אתו ולא נשכח ממנו, כאשר היה לו בתחלה. והא דנתן לו במתנה לסוף ארבעים, ולא נתן לו במתנה תכף ביום ראשון, דאז לא היה נשכח מעיקרא ממנו כלום, נ"ל בס"ד כדי שישמח בלימודו ביותר, כי בהיות שבתחלה היה שוכח ואחר מ' יום בא לו כח הזכירה שלא נשכח ממנו כלום, נעשה לו שמחה גדולה בלימוד התורה. אי נמי דאמרו רז"ל שלשה ניקנין ע"י יסורין, אחד מנייהו תורה, דכתיב [תהלים צ"ד י"ב] אשרי הגבר אשר תיסרנו ים ומתורתך תלמדנו, ולכן תחלה היה שוכח והיה לו יסורין גדולים בזה, ואח"כ בא לו כח הזכירה שקנה אותה ע"י יסורין.

ובטעם הדבר שהיה משה רבינו לומד ומשכח, כתב המהר"ל [חדושי אגדות על נדרים] דבאמת אין חיבור בין אדם גשמי לתורת שהיא כולה רוחנית, ולכן אינה מתקיימת אצל האדם אם לא בדרך מתנה.

וזה לשונו שם, שבא לומר מדריגת התורה שאין לה צירוף וחבור אל האדם לפי מעלתה העליונה, לכך היה משה משכח התורה כשלמדה, כי התורה היא נבדלת אלקית ואינה שייך התורה לאדם מצד שהאדם הוא בעל גוף, לכך לא היה חבור אל משה אל התורה, רק מצד מה שנותן השם יתברך ומשפיע לאדם ובצד הזה היה החבור, ולא שהיה החבור מצד משה בעצמו כמו שכל אדם שהוא מקבל מושכלות, ודבר זה בודאי מצד האדם כי ראוי האדם שיהיה מקבל המושכלות, שאין המושכלות חכמה אלקית נבדלת לגמרי כמו שהוא התורה, וכאשר יקבל האדם המושכל אין לומר שנתן לו המושכל במתנה כי כך הוא עצם האדם שיהיה מקבל המושכל, ואם לא היה מקבל המושכל יהיה מציאת האדם לבטלה, כי זהו עצם האדם שהוא בעל שכל. אבל התורה למשה אינו כך, כי משה הוא בפני עצמו והתורה היא נגדלת מן האדם, לגמרי, ולכן מתחלה כאשר נתנה ה' לומד ומשכחה כי לא היה לה שום

חבור לאדם הגשמי, וכאשר נתן הש"י הלוחות אל משה, ועל ידי הלוחות היה אל התורה יותר חבור אל משה כאשר היו אצלו הלוחות, ובזה היה התורה מתנה אל משה. והמתנה היא באה מן הש"י לגמרי אל האדם, אע"ג כי מצד האדם עצמו אין ראוי זה, רק כי הש"י משפיע אל האדם והוא מקבל. וזהו שאמר ויתן אל משה לשון מתנה, והוי ליה לכתוב ויהי ככלותו לדבר ויכתוב על הלוחות באצבע אלקים ויקח אותם משה, אלא לכן כתב ויתן לומר כי לא היה אל התורה חבור להאדם עד שנתן אל משה הלוחות במתנה, ואז היה משה רבינו עליו השלום מקבל התורה לומר כי המתנה היא אל המקבל לגמרי. וזה שאמר ויתן אל משה ככלתו לדבר אליו:

דף ל"ח ע"ב

המודר הנאה מחבירו אסור להשיא לו בתו אבל משיאו בתו בוגרת ומדעתה.

ואסור מחמת זה נקרא שמהנהו, ומותר בבנו בוגרת, דהואיל ואינה ברשותו לא מקרי דמהנהו. ולכאורה קשה דהוא פשיטא, וכתב הרשב"א דקמ"ל שאע"פ שאין הבת נשאת לו אלא ע"י דיבור האב אפ"ה שרי, הואיל ויצאה מרשותו ומדעתה היא נשאת לו.

והקשה הרשב"א דמה צריך להא דהוא מדעתה, שהוא פשיטא, דבוגרת תמיד הוא מדעתה. ותירץ דהאי מדעתה לאפוקי מדעתו, שאם עשאו הוא שליח לדבר עמה על עסקי נשואיו הרי זה אסור דקא מהני ליה דעביד שליחותיה. וכתב הרשב"א דאכתי לא ניחא ליה, דבכל מידי דלא בעינן דעת משלח משמע לעיל דשרי אע"ג דעביד שליחותיה, ובמקום מצוה כתורם את תרומותיו ומקריב קרבנותיו, וה"נ במקום מצוה הוא. אמנם הר"ן כתב כתירוץ הזה ולא הקשה עליו.

וכן פסק בשו"ע [יורה דעה סימן רכ"א ס"ג], ראובן שאסר נכסיו על שמעון, אסור להשיאו בתו קטנה או נערה, לפי שעדיין היא ברשותו והרי מוסר לו שפחה לשמשו. ואם נכסי שמעון אסורין עליו, מותר לישא בתו אע"פ שפטר מחיוב מזונותיה.

המדיר בנו לתלמוד תורה.

כתב הרשב"א, יש מי שפירש שהאב הדיר את בנו שלא יהנה ממנו מפני שאינו רוצה ללמוד, ואפ"ה מותר האב למלאות לבן חבית של מים ולתלות לו דג קטן, ומסתמא מדברים קטנים כאלו לא הדירו. וכן פירש הרמב"ם [פ"ו מהלכות נדרים ה"ז] וז"ל, המדיר את בנו מפני שאינו עוסק בתורה ונאסר בהניית אביו, הרי האב מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ולצללות לו דג קטן, שאין כוונתו אלא להנאה גדולה ודברים אלו לגבי הבן אינן חשובין.

אמנם הראב"ד שם השיגו וכתב, א"א, הוא מפרש הדירו הנייה מפני שאינו עוסק בתורה, ויש פירוש טוב מזה שהדיר תשמיש בנו על עצמו מפני שלא יתבטל מתלמוד תורה,

ואעפ"כ מותר הן למלאות לאביו חבית של מים ולהדליק את הנר וכו' לפי שאין בתשמיש זה בטול תורה. וכן פירש הרמב"ן, וכן נקט הר"ן.

והביאו הרשב"א והר"ן ירושלמי דמותר ליקח לו גם דברים מן השוק אם הוא אדם שאינו רגיל ללכת בשוק, והרי הוא כאשה שאין דרכה ללכת בשוק, ומזה למדנו להלכה דגם זה מותר לעשות וכן אם האשה היא המדירה הואיל ואין דרכה ללכת בשוק יכול לקחת לה דברים מן השוק.

וכן פסק בשולחן ערוך [יורה דעה סימן רכ"ג סעיף א'], המדיר עצמו מהנאת בנו, כדי שלא יתבטל הברך מלימודו בשבילו, מותר הן למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ולצללות לו דג קטן. וכן מותר לקנות לו מהשוק מה שצריך, אם הוא אדם שאין דרכו לקנות בעצמו או אם היא אשה שהדירה את בנה.

דף ט"ל ע"א

וכגון דלא אדריה מחיותיה.

משמע דהתנה כן להדיא. והגירסא לפנינו דלא אדריה מחיותיה, דהיינו דבסתמא הוא הכי. והגירסא הנ"ל הביאו הרשב"א והר"ן, וכתבו דמסתברא דלאו דוקא דאמר הכי בפירוש, אלא סתמא דמלתא דכל מאן דמדיר לא מדיר מחיותיה, וכגון לאו דוקא, והביאו ראיה לזה, עיי"ש.

וכתב הרשב"א, ולענין פסק הלכה בשנכסי מבקר אסורין על החולה, במקום שנוטלין שכר על הביקור אסור לבקר בחנם, ובמקום שאין נוטלין עליה שכר מותר לבקר עומד אבל לא יושב גזרה שמא ישיבה. ודוקא משום דלא אדריה מחיותיה שרי ליכנס לחצרו של מדיר. הא לאו הכי אסור אע"ג דלא עייל לצרכו אלא לצרכים של מדיר, דמכל מקום בין כך ובין כך נהנה הוא.

והר"ן הרחיב בזה יותר וכתב דלהלכה בשנכסי חולה אסורין על המבקר נכנס לבקר אפילו יושב, דישיבה נמי חיותיה דחולה הוא ולא אדריה, דבהכי ניחא ליה. אבל חלה בנו לא יכנס לביתו כלל אלא שואלו בשוק. וזה דוקא היכא דאדריה חולה למבקר דאומדן דעתא הוא דמן חיותיה לא אדריה, אבל היכא שהמבקר אסור על עצמו נכסיו של חולה לא יכנס לביתו כלל, דבכי האי גוונא ליכא אומדנא.

וזה הדין בנכסי חולה אסורין על המבקר, אבל כשנכסי מבקר אסורין על החולה נכנס לבקר עומד משום דמחויב לעשות בחנם ומצוה דיליה קעביד ואידך ממילא קא מתהני, אבל לא יושב, ואפילו במקומות שמחמירין על עצמן שלא ליטול שכר אפילו על הישיבה משום גזירה שמא ישיבה בישיבה.

וסיים הר"ן, דכי אמרינן בנכסי מבקר אסורין על החולה דנכנס לבקר עומד משום דמצוה דנפשיה קעביד ואידך

ממילא מתהני, הוא רק באופן הנ"ל דהנאה ממילא היא, אבל היכא דיהיב ליה מידי כיון שהוא מהנהו ממש מיד ליד ולא גרמא היא אסור.

ובשו"ע [יורה דעה סימן רכ"א ס"ד] ראובן שאסר הנאתו על שמעון, וחלה שמעון, יכול ראובן ליכנס לו לבקר. ובמקום שנותנין שכר למי שיושב אצל החולה לצוות לו, לא יושב אצלו אלא מבקר מעומד. ואם אין דרך ליתן שכר לרופא, יכול לרפאתו אפילו בידים, אפילו אם יש רופא אחר שירפאנו. אבל אם אין דרך ליתן שכר לרופא, לא ירפאנו בחנם. ולא ירפא לבהמתו, ואפילו אם אין דרך ליתן שכר לרופא, אבל יכול לומר לו: סם פלוני יפה לך, והוא יעשנה. ואם אינו יודע לעשותו, והיא תמות אם לא יעשנה, מותר המדיר לעשותו. ואם מת, יכול להביא ארון ותכריכין. ואם חלה בן שמעון, יכול ראובן ליכנס לו ולישב עמו ולבקר (מעומד). ואם נכסי שמעון אסורין על ראובן, שהדירו שמעון מנכסיו, וחלה שמעון, נכנס ראובן לבקר מעומד, אבל לא מיושב. חלה בנו, אינו נכנס כלל, אלא שואל עליו בשוק. ויכול ראובן להעיד לשמעון, הנאסר, בין עדות ממון בין עדות נפשות.

דף ט"ל ע"ב

אפילו גדול אצל קטן.

ולכאורה קשה, דהלא מצאנו במצות השבת אבידה דזקן ואינה לפי כבודו פטור, תירץ בשיטה מקובצת דכאן חייב שהרי מציונו בהקדוש ברוך הוא שביקר אברהם דכתיב וירא אליו השם באלוני ממרא וגו', וכתוב אחרי ה' אלהיכם תלכו אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא, הוא מבקר חולים אף אתה בקר חולים כדדרשינן ליה בסוטה שלהי פרק ראשון אפילו מאה פעמים ביום אף על פי שמתבטל ממלאכתו.

ובביאור יותר יש לומר דיש חילוק בין גמילות חסד לענין ממון, כגון השבת אבידה, לגמילות חסד בגופו, ואף בהשבת אבידה הוא חידוש דנדחה מפני כבוד הבריות, ולכן למדה אותנו התורה שהקדוש ברוך הוא מבקר חולים וכו', כלשון הגמרא בסוטה [י"ד ע"א] ואמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב אחרי ה' אלהיכם תלכו, וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר כי ה' א-להיך אש אוכלה הוא אלא להלך אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא, מה הוא מלביש ערומים דכתיב ויעש ה' א-להים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם אף אתה הלבש ערומים. הקדוש ברוך הוא ביקר חולים דכתיב וירא אליו ה' באלוני ממרא אף אתה בקר חולים. הקדוש ברוך הוא ניחם אבלים דכתיב ויהי אחרי מות אברהם ויברך א-להים את יצחק בנו אף אתה נחם אבלים. הקדוש ברוך הוא קבר מתים דכתיב ויקבר אותו בגיא אף אתה קבור מתים. ע"כ. דכל אלו גמילות חסדים לאדם עצמו ולא לממונו, ולמדנו מהקדוש ברוך הוא דבסוג גמילות יסדים כזו לא אמרינן גדול כבוד הבריות, אלא אדרבה, זהו כבודו, שמתעסק בכבודם ובטובתם של הבריות שהם עצמם נבראו בצלם אלקים.